

Un discurs crític i contundent d'estil auster

A l'inici del segle és un assaig en forma de dietari. Anotacions fetes al llarg dels sis primers mesos de 2001. Es tracta de reflexions suggerides pels esdeveniments viscuts i per qüestions d'abast universal que Muñoz tracta de resituar en el moment present, de fer-hi confluïr els símptomes locals indistriablement dels universals.

Gustau Muñoz és professor de la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de València, 10 anys membre del departament de publicacions de l'Institut Valencià d'Estudis i Investigacions i cap de redacció de la revista de cultura i pensament *Debats*. Col·laborador habitual en la premsa diària i en revistes com *El Temps* i *El contemporani*, cap de redacció de *L'Espill* (revista de ciència i filologia), coordinador d'assaig en la revista *Caràcters* i director de la col·lecció «Arguments» de Tàndem Edicions. A més, ha publicat en castellà i català nombroses traduccions de filòsofs i pensadors, sobretot alemanys.

Aquest dietari de reflexions, *A l'inici del segle*, finalista, però no guanyador –com molts esperaven– en els Premis Octubre de 2001, no sorprendrà els lectors d'aquest contumaç assagista fusterià de l'esquerra cívica que signà el primer manifest de Valencians pel Canvi, simpatitzant del moviment antiglobalització, valencianista i catalanista, defensor d'un nacionalisme cívic, compromès amb la terra i el poble d'aquest país com «una exigència moral, de dignitat humana». Un pensador que reconeix els orígens i no nega el canvi, obert a la raó: «de la insòlita condició de burgesia d'esquerra de la família, a l'actitud vacil·lant envers l'idioma... també molt d'hora, i com a dimensió indescribable, de descobriment del país, d'identificació amb la llengua segrestada».

A L'INICI DEL SEGLE
(UN DIETARI DE REFLEXIONS)
GUSTAU MUÑOZ
COL·LECCIÓ «LA UNITAT», 179
211 PÀGINES
EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Analitza ací temes com «la globalització», «la immigració», «el multiculturalisme i la xenofòbia», «la qualitat de la democràcia», «la nova dreta i el neoliberalisme», «el terrorisme i el terrorisme d'estat», «l'intel·lectual i el poder». I també d'altres d'abast més pròxim però no menys punyents com ara «el rebrot del neoespanyolisme centralista», «la nova dreta parafeixista, individualista i economicista triomfant», «la qüestió basca», «l'autoritarisme de la dreta valenciana», «el silenciament dels intel·lectuals valencians», «els orígens del nacionalisme valencià modern», «la indústria editorial valenciana», «els mitjans de comunicació, TVV al País Valencià», «El plagi», «el feixisme literari», «les desigualtats territorials del PV», etc.

L'assaig de Gustau Muñoz es conforma a base de memòries reflexionades, objectives i poc intimistes. Fill literari, i en part ideològic, de Joan Fuster, el seu discurs crític i contundent creix en l'anàlisi i desenvolupa matisos inexplorats del tema, sense esgotar-lo; denuncia mancances i abusos, estableix paràmetres de mesura i suggereix estratègies de lluita. Però l'estil auster i de vegades absorbent que professa –per exemple en les abundoses enumeracions– no li permet el distanciament irònic dels fets ni el brillant estirabot humorístic del seu mestre. Llibre d'obligada lectura per a polítics en actiu i militants nacionalistes.

Francesc Collado

La intimitat d'Alexandre VI

Revisió del text original de l'historiador Josep Sanchis Sivera, traduït, normalitzat i actualitzat, i amb introducció de Santiago La Parra. Un recull documental, un epistolari al voltant de les figures centrals del papa Alexandre VI i el seu fill Joan de Borja.

ALGUNS DOCUMENTS I CARTES PRIVADES QUE PERTANYE-
REN AL SEGON DUC DE GANDIA EN JOAN DE BORJA

NOTES PER A LA HISTÒRIA D'ALEXANDRE VI
PER JOSEP SANCHIS SIVERA

SANTIAGO LA PARRA (ED.)

TRANSCRIPCIÓ DE VICENT GARCIA MARTÍNEZ

215 PÀGINES

CEIC ALFONS EL VELL, GANDIA, 2002

Una fitxa tècnica complexa; reedició recent (Gandia, 2001) d'un llibre ja publicat l'any 1919, amb un títol erudit com aquest: *Alguns documents i cartes privades que pertanyeren al segon duc de Gandia, en Joan de Borja. Notes per a la història d'Alexandre VI*, l'autor del qual fou Josep Sanchis Sivera (1867-1937), «un dels sants pares de la historiografia moderna al País Valencià».

L'acurada edició actual –CEIC Alfons el Vell, amb seu a la Safor i amb alguns estudis ja sobre els Borja–, l'estudi preliminar i el correcte apartat crític corren a càrrec del també historiador Santiago La Parra, l'especialitat del qual és precisament la temàtica borgiana. La transcripció dels documents i la traducció dels textos en castellà de Sanchis Sivera van a cura del filòleg Vicent Garcia. S'hi reproduïxen alguns fragments dels manuscrits originals, així com signatures autògrafes d'Alexandre VI. Completen el volum unes làmines amb els dubtosos retrats de les figures protagonistes.

No es tracta d'una mera reedició, sinó d'una actualització convenient: necessàriament de la seua època, els plantejaments històrics de Sanchis Sivera són positivistes: culte al document, al fet. Resulta interessant que dedique la seua introducció a fer una primerenca i quasi diríem ingènua defensa dels Borja contra la llegenda negra bastida al seu voltant.

El *corpus* documental prové de l'arxiu de la catedral de València; és un epistolari borgià que, segons Batllori, constitueix «l'últim gran testimoni literari en català», cosa que contribueix a justificar l'actual tasca de reivindicació dels Borja. Es compon de trenta-sis cartes, la majoria de les quals es creuen –els anys 1493 i 1494– entre Roderic de Borja, papa Alexandre VI, i el seu fill Joan de Borja, segon duc de Gandia, o els tutors d'aquest, tot i que també hi desfilen entre d'altres els celeberrims César i Lucrecia Borja.

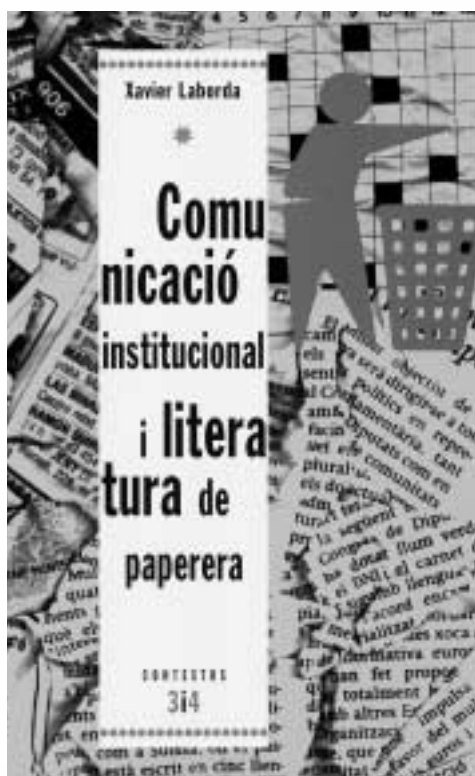
La figura central, dominant, és la del papa Alexandre VI, «a qui l'atzar el portà a Xàtiva, l'ambició el guià fins al cim de l'església a Roma, i que volgué després que els seus fills tingueren arrels a Gandia», diu La Parra. Un papa atent fins al mínim detall als afers familiars i als seus interessos econòmics a Gandia, des de Roma estant. I pare sever del seu jove i esbojarrat fill, a qui tracta imperativament («Fadrí, si tingueses çervell...»), i li proposa la conducta correcta ...«guardant-te de tota manera de iocs, e de anar de nit, e de altres dones...».

Òbviament aquest llibre, com són sempre les edicions documentals, serà una eina de treball per als historiadors. Ja va bé, de fet, començar a omplir alguns dels enormes buits en l'edició de documents històrics en l'àmbit de la nostra cultura.

Albert Toldrà

Textos atípics en l'estudi comunicatiu

L'estudi del professor de la Universitat de Barcelona Xavier Laborda centra la seua atenció en els discursos que, des dels primers anys de la democràcia, ha elaborat l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès: calendaris, salutacions festives, pregons. Çò és, literatura de paperera.

COMUNICACIÓ INSTITUCIONAL I LITERATURA DE PAPERERA

XAVIER LABORDA

COL·LECCIÓ «CONTEXTOS», 7

225 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Normalment, quan s'estudien i s'analitzen els textos polítics, l'atenció se centra en els discursos i programes electorals o, si és el cas, en l'ideari polític recollit en forma de llibre de memòries o d'intencions que els polítics convencionals solen publicar de tant en tant. Són un tipus de text la vigència dels quals acostuma a durar el que el polític de torn s'arrapa al seu càrrec, però que malgrat tot, s'hi té en compte alhora d'estudiar un període historico-polític determinat.

Hi ha un altre tipus de text, més modest en la seua extensió social i de vida molt més efímera, però tremendament efectiu -segons Laborda- sobre la ciutadania a la qual s'adreça. Es tracta de textos institucionals d'àmbit local que es redueixen a salutacions festives i textos de calendaris editats pel ajuntaments. Sobre aquests escrits, que Laborda anomena literatura de paperera, treballa el darrer llibre editat per 3i4 en

la col·lecció “Contextos”. L'autor ha tingut a bé, a més, centrar l'estudi sobre els textos que des de 1976 i fins a 1997 ha donat a conèixer l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès de la mà, fonamentalment, dels diferents alcaldes que ha tingut aquesta població.

L'estudi està dividit en cinc parts que inclouen un annex on es reproduïxen alguns d'aquests textos. La primera part fa el paper d'introducció i aclareix alguns conceptes metodològics, fonsmenta el treball i exposa els objectius que pretén assolir. La segona part ens apropa a la realitat de Sant Cugat i a la concepció que els seus habitants tenen d'ells mateixos i dels nous habitants, que s'hi han anat incorporant fruit del creixement urbanístic imparable de la ciutat. Aquesta circumstància també es reflecteix en els papers institucionals i en la premsa local, i és un tema de debat constant entre la població. La tercera part se centra ja en el primer tipus del discurs de paperera: els calendaris editats per l'ajuntament. Laborda descriu detalladament els calendaris publicats successivament per l'ajuntament i fa palesa la imatge interessada que, des de la institució, es dona de la pròpia ciutat. La quarta part -i la més extensa- analitza el discurs institucional en els períodes de festes majors, en classifica les tipolo-

gies discursives que s'hi van donant al llarg dels anys, tot contextualitzant-les, i posa de manifest la càrrega ideològica que s'hi amaga darrere d'aquests discursos, sobretot els dels anys 40 i 50 als quals recorre l'autor per ampliar la panoràmica estudiada. Finalment, la cinquena i última part presenta les conclusions a que ha arribat l'autor al llarg de l'estudi. En resum l'autor constata que els discursos institucionals, per molt efímers que siguin, sempre amaguen una intenció política o ideològica que es projecta sobre la ciutadania i que hi sol quallar amb prou d'èxit. Conclusió aquesta del tot previsible, que sorprèn encara més per la forma en què es presenta el llibre i que ens recorda en molts moments a un treball de facultat sotmés a uns motlles esquemàtics, bastant inquebrantables i rígids.

Marc Candela

L'espai comunicatiu valencià

L'autor ens ofereix un treball on s'aborda, per primera vegada amb caràcter sistemàtic, l'estudi de les polítiques de comunicació en el territori valencià, i com els mitjans de comunicació han marcat el debat polític, social i cultural de les últimes dècades a la nostra societat.

COMUNICACIÓ, POLÍTICA I SOCIETAT. EL CAS VALENCIÀ

RAFAEL XAMBÓ

COL·LECCIÓ «COMUNICACIÓ», 7

180 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2001

A meitat camí entre la investigació empírica de quadres i percentatges, d'una banda, i l'anàlisi dels continguts i l'assaig personal, d'una altra, aquest llibre del sociòleg Rafael Xambó destaca, sobretot, pel seu caràcter iniciàtic. Ningú, fins aquest moment, havia aconseguit donar forma i identificar un espai comunicatiu valencià, l'estudi del qual ens pot ajudar a entendre l'evolució de la societat valenciana des del franquisme fins a l'actualitat.

Aquesta parcel·la es configura, segons l'autor, a través d'uns mitjans de comunicació únics, uns empresaris particulars i uns interessos polítics específics. Elements que la diferencien de la resta de dominis mediàtics, però amb els quals no deixa de compartir-ne d'altres. Entre ells, com la lluita pel poder es desenvolupa a través dels *media* que, en el nostre cas, el seu episodi principal estaria representat, segons Xambó, per l'anomenada *Batalla de València*.

Una de les conseqüències més evidents d'aquesta disputa per l'hegemonia és l'absència de voluntat política per part de l'administració, estatal i autonòmica, de regular els mitjans de comunicació. Això ha comportat que aquests, tant públics com privats, hagen abandonat els referents educatius i culturals per a passar a regir-se a través de criteris estrictament comercials. I és aquest canvi en el seu compromís, el que per a Xambó provoca que valors com l'espectacle i l'entreteniment condicionen la societat actual. Per tal de redreçar aquesta situació, l'autor reclama, de manera urgent, la creació de mecanismes de control democràtics, més en concret, la posada en marxa d'un consell de l'audiovisual.

Però més enllà d'aquests temes, el llibre funciona com a testimoni. D'una banda, de l'escassa presència del valencià al món audiovisual; de l'altra, del descobriment i el reconeixement per part del lector de bona part dels mitjans de comunicació valencians dels últims 40 anys. I entre tots ells, uns en destaquen per sobre de la resta. Xambó dóna nom als mitjans invisibles, aquells que no apareixen als censos oficials i aconseguix que, per primera vegada, premsa alternativa i clandestina, ràdios

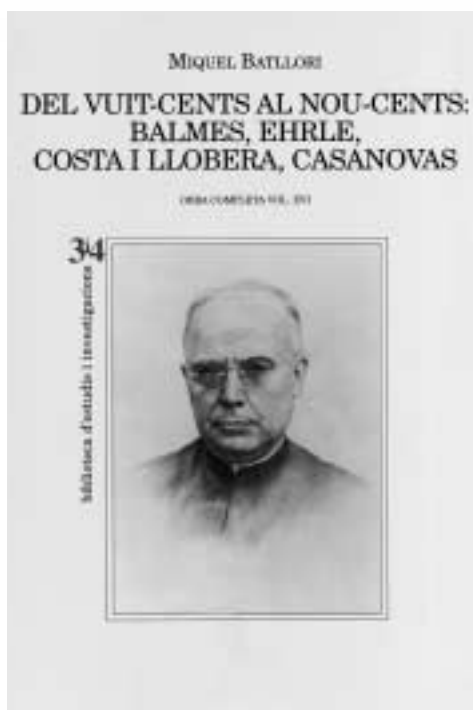
lliures o televisions locals obtinguen una veu en la nostra història mediàtica. A pesar que al llarg d'aquest recorregut, el lector, en ocasions, demane una major profunditat teòrica i una més ampla contextualització sociològica i històrica, el llenguatge pròxim, directe i sense embuts de Xambó, emmarca el text en un to voluntàriament divulgatiu, la qual cosa, des del nostre punt de vista, es converteix en una de les seues virtuts. Una més d'aquest llibre de consulta obligada.

Àlvar Peris

La setzena empremta d'un colós

Es publica el volum XVI de l'Obra Completa de Miquel Batllori, sota el títol *Del vuit-cents al nou-cents: Balmes, Ehrle, Costa i Llobera, Casanovas*, en el vast projecte de l'editorial 3i4 dirigit per Eulàlia Duran i coordinat per J. Solervicens.

DEL VUIT-CENTS AL NOU-CENTS: BALMES, EHRLE,
COSTA I LLOBERA, CASANOVAS

MIQUEL BATLLORI

COL·LECCIÓ «BIBLIOTECA D'ESTUDIS I INVESTIGACIONS», 33

666 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Aquest nou lliurament –el setzé– de la prodigiosa Obra Completa del jesuïta Miquel Batllori és el primer de tres volums dedicats a l'època contemporània. En concret, aquest tom posa llum a l'entorn de quatre personatges que basculen entre els segles XVIII i XIX: el filòsof Jaume Balmes (1810-1848), el cardenal Franz Ehrle (1842-1934), el poeta Miquel Costa i Llobera (1854-1922) i el també jesuïta Ignasi Casanovas.

Les notes sobre Balmes són profundes i esclaridores. Com recorda Ramon Corts al pròleg del volum, la lectura de Balmes (com també la de Maragall i Torras i Bages) fou essencial per a un Batllori *in mezzo del camin* dantesc i tenen una singular preferència biogràfica. No només s'ocupa dels escrits d'aquest filòsof d'inspiració eclesial, sinó que tracta també dels seus predecessors i deixebles, com ara Joan Andrés (exjesuïta valencià del set-cents), Josep M. Quadrado, Andrés Bello i Ignasi Casanovas.

Batllori es deté, com no podia ser altrament, en aspectes com la posició de Balmes respecte al criticisme i idealisme alemanys, així com també la seua filosofia del sentit comú o el que anomena «la inoriginalitat del discurs de Balmes sobre l'originalitat». Tot per a concloure, amb gran perspicàcia, que Balmes en filosofia no deixà un sistema però sí un cos de

doctrina prou sòlid en diferents aspectes. Amb Franz Ehrle, Batllori es troba unit pels seus estudis a l'Arxiu Secret vaticà. Ambdós hi són *studiosos* i el primer fou, a més prefecte de la Biblioteca Apostòlica. Referint-s'hi, Batllori deixa entendre els seus colossals coneixements d'aquestes dues llegendàries institucions.

Miquel Costa i Llobera no necessita més presentació entre nosaltres: un dels puntals de l'Escola Mallorquina (la versió *avant la lettre* del noucentisme a les Illes Balears). Costa és avaluat ací en la seua trajectòria espiritual i estètica, centrant-se Batllori sobretot en la gènesi de les famoses *Horacianes* (1906). Ultra això, comenta dos escrits de mossén Costa sobre idees estètiques: el discurs «La forma poètica», pronunciat a l'Ateneu Barcelonès (presidit per Joan Maragall) el 1904, i l'escrit «La senzillesa», del 1906. La quarta secció del llibre és l'extens assaig biogràfic que precedeix els divuit volums de les *Obras del P. Casanovas* (Biblioteca Balmes, 1943), referides al jesuïta Ignasi Casanovas, assassinat el 1936. Finalment, una darrera secció del volum es dedica a una reflexió sobre dues obres de la Companyia de Jesús: la revista *Razón y fe* i l'*Instituto Católico de Artes e Industrias* de Madrid. Tanca el tom un extens aparell de notes crítiques.

Victor Cotlliure

Haikús de diari

Manel Rodríguez-Castelló ha guanyat, amb *Els dies contats* el Premi d'Assaig Ciutat de Vila-real 2001. Es tracta, per tant, d'un recull d'articles periodístics que Rodríguez-Castelló havia publicat al periòdic *Ciudad*, a Alcoi, en anys precedents.

ELS DIES CONTATS

MANEL RODRÍGUEZ CASTELLÓ

PREMI D'ASSAIG CIUTAT DE VILA-REAL, 2001

PRÒLEG DE VICENT SALVADOR

COL·LECCIÓ «GLOSSARI», 2

164 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Potser tan difícil com definir què és la poesia, siga a hores d'ara, definir què és un article de premsa. El segle passat va veure l'ensorrament de les fronteres de gènere (i no només literàries, afortunadament). Llavors, jo em quedaria amb una sola paraula per a totes dues arts de ploma: condensació. Paraula que, paradoxalment, molts anys abans ja va copsar Sigmund Freud per a definir un dels trets característics de l'acudit i, per extensió, de la ironia. I ironia, article de premsa ben travat i poesia acostumen a anar de la mà. Si més no, en la meua humil opinió de *columnistaquintacolumnista* i de poeta encara no seduït per les sirenes de la narrativa. Així, el poeta Manel Rodríguez-Castelló ha guanyat, amb *Els dies contats* el Premi d'Assaig Ciutat de Vila-real 2001. Com el lector o la lectora ja hauran endevinat es tracta, per tant, d'un recull d'articles periodístics que Rodríguez-Castelló havia publicat al periòdic *Ciu-*

dad, a Alcoi, en anys precedents. Està bé això, Rodríguez-Castelló domina aquest registre i aquest l'ha fet saltar a pàgines de més difusió com ara les del diari *Levante-EMV*. A través d'aquí se'ns escola a casa.

És una bona estratègia: condensació i normalització. A hores d'ara encara sense una premsa «normal» (com tantes altres coses!), 32 o 36 línies escadusseres són l'espurna d'allò que podria ser, d'allò que haurà de ser, d'allò que voldríem que fóra. Aquestes columnes petites, casolanes, pròpies, amb l'ofici del vers dins la intimitat són el cant de la xitxarra dins la sequera de plom de les rotatives. Qui negarà 32 o 36 línies? I qui gosarà encabir l'univers dins aquests estrets marges tipogràfics, ni que siga a l'època de la tipografia digital? Doncs un poeta, senyores i senyors. Ni més, ni menys. I així el que ahir era paper de diari repta el famós tòpic que no hi ha res més passat que el diari d'ahir, alhora que fa perdurable (com la poesia una altra vegada, la paraula en el temps). Així, no és estrany trobar en aquest senzill volum càrregues de profunditat sobre l'ofici de l'escriptura com quan Rodríguez-Castelló afirma que «semblen no acabar-se mai els temps de l'altruisme en què els escriptors han de fer la seua feina debades»; o aquella altra,

esfereïdora, perquè després de gairebé dos anys torna a estar de sagnant, de brutal i tràgica actualitat: «el malson de l'holocaust no es pot reparar en la sang secular de Palestina». En llegir aquestes petites i contundents proses de poeta, un gira els ulls enrera i s'enrecorda de Matsuo Basho, el monjo zen japonès que va passar bona part de la seua vida al costat d'un plataner i va acabar per adoptar-ne el nom: *basho-plataner*. Doncs bé, Basho va ser qui va acabar per donar carta de naturalesa als *haikús* i els va definir com «allò que passa ara i aquí» i això i res més són aquests articles de Manel Rodríguez-Castelló: *haikús* de diari que ara la glòria del llibre rescata per a la pervivència més dilatada que la de l'insecte efímer; la xitxarra que tant ens estimem ambdós.

Antoni Albalat

Una societat arcaica amb televisors

Adolf Beltran ha realitzat amb aquest assaig un esforç important per a fer una revisió de les contradiccions característiques de la societat moderna i de la cultura de masses que s'han plasmat entre els valencians del segle XX.

ELS TEMPS MODERNS. SOCIETAT VALENCIANA I
CULTURA DE MASSES AL SEGLE XX

ADOLF BELTRAN

COL·LECCIÓ «ARGUMENTS», 13

291 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA 2002

Aquest títol que fa referència a una cita de Joan Fuster, en relació a la societat valenciana, també obre el llibre d'Adolf Beltran. Tant si es llig com conclusió precipitada o bé com a reflexió del que s'analitza en les pàgines següents, el cas és que ens serveix per identificar una de les preocupacions que ha ocupat bona part dels intel·lectuals valencians, i no valencians, del segle passat. La societat valenciana s'ha adaptat en circumstàncies molt característiques als grans canvis culturals del segle XX. Beltran analitza en quatre capítols aquestes característiques. L'inici d'aquest assaig se situa a finals del segle XIX i en aquesta sort de modernitat a la valenciana que representà la figura de Blasco Ibáñez. També en aquesta primera part, trobem un capítol dedicat a la fabricació dels tòpics regionals en el qual se'n parla de «tradicions incommovibles»; una referència metafísica que descriu per a Beltran la reali-

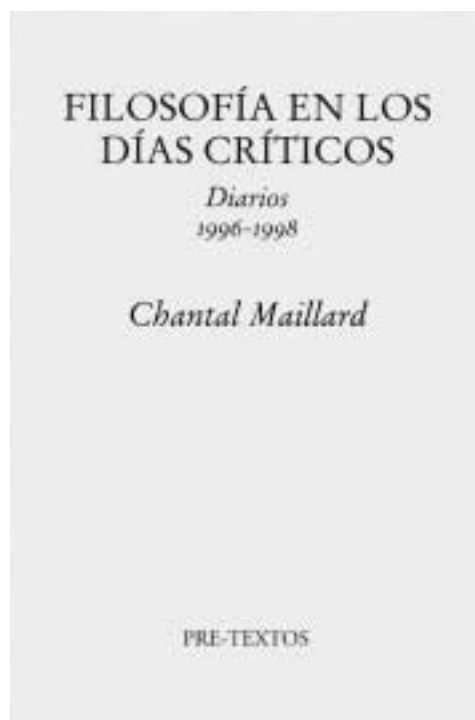
tat, «amarga» que, a través de tota una col·lecció de tòpics, han configurat una determinada personalitat valenciana, molt arrelada a la tradició rural. Com rural ha estat l'estructura social del País Valencià fins ben entrats els anys setanta, després fins i tot de la frase de Fuster. La segona part es dedica a l'estudi de l'aparició del fenomen de les masses en el consum cultural, i compren els anys en els quals els valencians passem de l'eufòria republicana i del renaixement dels focus intel·lectuals a «la gran apagada» que suposà la dictadura franquista i l'oblit i la ignorància que es llençà sobre el passat. Aquest passat, però, és el motiu del tercer capítol; «el rescat de la modernitat». Beltran ha col·locat ací els nous revulsius que per a la cultura suposaren, per exemple, l'aparició de *Nosaltres els valencians* i els nous corrents culturals i artístics que, a la llum de la clandestinitat, feren possible l'aparició de tota una nova generació d'intel·lectuals, escriptors i professors a la cerca d'una renovada identitat rescatada del passat. Encertada resulta ací la referència als perills als quals, des del punt de vista de la identitat, passà el País Valencià durant aquells anys. Per a l'autor, pocs països van estar tan amenaçats de dissolució en el context de l'estat centralista com

el valencià; per dos fronts principals que foren el provincianisme, pel caràcter subaltern de la identitat valenciana que se'n derivava, i pel provincialisme, que provocà la fragmentació del territori en tres províncies i la promoció consegüent d'ideologies distanciadores. La quarta i darrera part del llibre està dedicada als temps de la democràcia. Ací trobarem de nou les «amargures»; el fil conductor si es vol de la nostra peculiar adaptació als temps moderns. És l'època dels projectes de la televisió i de la ràdio públiques valencianes, de les anàlisis sobre l'estructura social valenciana, de la producció de gran quantitat de llibres, revistes, premsa, etc. Tot el que en definitiva ens converteix en una societat moderna. Amb el darrer capítol d'aquesta quarta part, dedicat a la «dreta turística», l'autor reprén el debat sobre les característiques pròpies dels valencians en la seua contrucció de la «societat moderna». De Blasco Ibáñez a Terra Mítica, si se'm permet, acabem trobant un fil conductor que ha marcat la construcció d'una identitat difícil; la dels valencians.

Pau Caparrós i Gironés

L'ofici de la trasgressió

La poetessa i filòsofa Chantal Maillard demostra, amb el seu llibre *Filosofía en los días críticos. Diarios 96-98*, un profund coneixement de la filosofia i de l'escriptura, ambdues al servei de la trasgressió.

FILOSOFÍA EN LOS DÍAS CRÍTICOS. DIARIOS 96-98

CHANTAL MAILLARD

COL·LECCIÓ «ENSAYO», 539

253 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS. VALÈNCIA, 2001

Aquest llibre recull una sèrie d'escrits de Chantal Maillard que daten des de l'any 96 al 98 i que formen part d'uns quaderns que començà l'autora a escriure en 1993, encara no editats.

Maillard va nèixer a Brussel·les l'any 1951. De pares belgues, romangué a Bèlgica fins als tretze anys. Als desset adquirí la nacionalitat espanyola. Visqué un any a Benarés (India) i en aquesta universitat s'especialitzà en filosofia i religió índies.

És doctora en Filosofia Pura i profesora titular d'Estètica i Teoria de les Arts al Departament de Filosofia de la Universitat de Màlaga, on imparteix classe des de 1990.

Com a assagista té un llarg llistat de publicacions, entre d'altres podem esmentar: *El monte Lu en lluvia y niebla*, *Maria Zambrano y lo divino* (1990); *La creación por la metáfora. Introducción a la razón-poética* (1992). Com a poetessa destaca amb: *Hainuwelle* (Premi Ricardo Molina, 1990) i *Poema a mi muerte* (Premi Sta. Cruz de la Palma, 1993) entre d'altres.

Seguint l'esperit de l'autora de *Filosofia en los días críticos*, un diari és un exercici d'egocentrisme, és a dir, no és altra cosa que parlar i escriure des d'un mateix, des dels fragments de vida que desdobleu i mostrem «re-flexionant» en l'escriptura.

Escriure és donar sentit a la vida, el qual ve donat, alhora, per aquesta reflexió. Donar sentit a la vida és un exercici de «re-flexió», fragmentari com la vida mateixa; així doncs, l'única forma possible de reflectir aquesta irrupció de vida que vol ser «re-flexionada» és el fragment. L'autora manté que el fragment fa seu l'esperit de la vida, a causa de la seua natura, en oposició a la resta de formes d'escriptura, les quals són pur artifici. Així doncs, l'ofici d'escriure és per a Maillard una necessitat vital, la manera de canalitzar aquesta multiplicitat de vivències que erupcionen sense ordre. És un fet que l'autora no ha volgut manipular l'ordre d'allò escrit: ha respectat aquests «impulsos-sotracs» exposats al llarg dels trecent vuitanta-tres fragments. Però ens ha deixat com a ajuda, unes línies orientatives, per fer més lleugera la lectura, que no més superficial. Amb un estil que difumina els límits entre allò poètic i allò més pròpiament entés com a filosòfic, ens proposa diferents itineraris; més aviat sendes di-

buidades en mapes imaginaris, que ens parlen de records. Aquests records s'apropen a temàtiques com la filosofia del jo, elaborada des de la introspecció, que no des d'un raonament lògic. Reflexiona i desmunta les creences i il·lusions construïdes en la tradició occidental al voltant d'allò que anomenem «ment», «consciència», «desig», «voluntat» o «llenguatge», recolzant-se en imatges índies.

Seria més encertat titular aquest diari traspassat de metàfores *L'ofici de la transgressió*, ja que aquestes irrompen en els aforismes trencant l'ordre establert i posant la fragmentarietat en relleu.

Nieves Avilés

La història dels valencians a través dels seus mitjans de comunicació

El professor Antonio Laguna torna de nou amb un assaig centrat en la història del periodisme valencià. Els treballs de Laguna l'han convertit en l'investigador més autoritzat pel que fa a la història de la comunicació a casa nostra.

HISTÒRIA DE LA COMUNICACIÓ: VALÈNCIA, 1790-1898

ANTONIO LAGUNA PLATERO

COL·LECCIÓ «ALDEA GLOBAL», 10

309 PÀGINES

UAB, UJI, UPF, UV. BARCELONA, VALÈNCIA,
CASTELLÓ DE LA PLANA, 2001

Dissortadament la història de la comunicació al País Valencià ha estat objecte de pocs estudis. A hores d'ara s'obren encara nombrosos interrogants i ni tan sols els darrers anys, cal dir que tan confusos com convulsos, han estat capaços de provocar l'interés dels investigadors. És tracta d'un fet preocupant i més si tenim en compte la influència que els mitjans de comunicació han tingut en la configuració de la pròpia imatge dels valencians o en les seues *tries* col·lectives. La *intelligentsia* local continua conformant-se amb la retolació fàcil i amb la sentència lapidària i concloent a l'hora d'abordar les intencions o els efectes dels mitjans de comunicació sobre la nostra societat. La veritat, però, és que ningú encara s'ha preocupat d'estudiar a través dels mitjans de comunicació el conflicte identitari valencià, el paper dels diferents sectors socials en la història més recent, l'evolució de la cultura o la irrupció de la ideologia. No és el cas del professor Antonio Laguna (València, 1958), un expert investigador que s'ha caracteritzat pel rigor científic i que s'ha allunyat tant com ha pogut de l'efusió sentimental o de l'etiquetatge fàcil. Laguna ha investigat els efectes del blasquisme mediàtic, ha dissecionat netament el sistema comunicatiu valencià de la darrera centúria

o s'ha endinsat en les biografies de personatges com Bonilla, sempre amb un èxit rotund. La seua intenció no era altra que la d'esbrinar la influència dels mitjans de comunicació en les transformacions experimentades per la nostra societat fugint com molt bé assenyala el prologuista d'aquest volum, Francesc A. Martínez, de fer simplement «una nova lectura del passat valencià». Laguna, a més, ha anat més enllà i, com molt bé descriu Martínez, tot mirant d'averiguar qui ha posseït els mitjans i quins interessos han inspirat els seus missatges.

L'estudi d'Antoni Laguna és, tot plegat, una radiografia minuciosa de l'ànima civil i política dels valencians del XIX, d'una ciutat en ple procés de transformació. Una ciutat, com apunta Francesc A. Martínez, que en aquells moments «travessa la frontera entre el capvespre feudal i la ciutat burgesa vinculada a la indústria i als serveis com a principals sectors d'activitat». L'investigador valencià última, a més, un segon volum d'aquest mateix estudi, centrat, però, en el segle XX. Un llibre que de segur desvetllarà força interès i que ben segur donarà llum sobre l'origen de deficiències de caràcter social i polític ben actuals irresoltes fins a la data.

Francesc Viadel

El pensament filosòfic fusterià

Aquest llibre és una llarga conversa a propòsit del Joan Fuster més filosòfic que va mantenir l'autora, el seu germà —Josep Lluís Blasco— i l'assagista de Sueca al llarg dels anys 1979-1981.

JOAN FUSTER: CONVERSES FILOSÒFIQUES

JÚLIA BLASCO ESTELLÉS

PREMI JOAN FUSTER D'ASSAIG 2001

COL·LECCIÓ «LA UNITAT», 178

330 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Enguany fa vuitanta anys que va nèixer Joan Fuster. A més, se celebra el quarantè aniversari de la publicació d'aquell llibre que es va convertir en un catecisme laic com és *Nosaltres els valencians* i, així mateix, farà déu anys del traspàs de l'escriptor de Sueca. El llibre que comentem és en certa manera el tret d'eixida d'una sèrie de publicacions i d'actes que enguany giraran al voltant de la figura de l'assagista més important de la literatura catalana contemporània.

L'obra té un cert paral·lisme de conversa inacabada amb l'interessant llibre amb el qual ens va fer gaudir Toni Mollà ja fa alguns anys. Estructurat en dues parts, la primera és una reflexió al voltant del pensament fusterià per part de Júlia Blasco, on tracta l'humanisme escèptic de l'escriptor, la seua visió sobre diversos aspectes del llenguatge i el possible Fuster filòsof. I la segona, que és el gran corpus de l'obra, arreplega un recull d'entrevistes o converses a tres bandes (Joan Fuster,

Josep Lluís Blasco i l'autora) que es van realitzar ara fa més de vint anys. Naturalment en un context social, polític i cultural ben diferent de l'actual. I això genera una perspectiva força curiosa i de testimoniats als seus comentaris. Es tracta d'unes llargues tertúlies al voltant temàtic de la filosofia que en principi era material per a preparar un treball acadèmic, en concret una tesina de llicenciatura. Com és sabut l'autor del *Diccionari per a ociosos* mai no va intentar construir cap doctrina, però en els escrits, de la mateixa manera que en aquestes converses, sí que hi ha un intent d'elaborar un discurs sobre l'ésser humà i tot allò que l'envolta.

Tots sabem que la transcripció d'una conversa sempre és complexa i difícil. En aquest cas es manté la frescor del parlar directe, però pense que li manca una mica d'elaboració, si voleu dir-li tècnica o literària. Hi ha una de les coses més divertides i atractives com són els constants excurs que fa l'homenot de Sueca al voltant d'altres temes, siguen o no d'actualitat. Aquells incisos i divagacions laterals dels quals el discurs escrit de Fuster tan farcit estava. El nostre escriptor sovint parla de la filosofia de l'aspirina que ja havia tractat en alguns dels seus llibres com a atac a un cert ecologisme, segurament mal en-

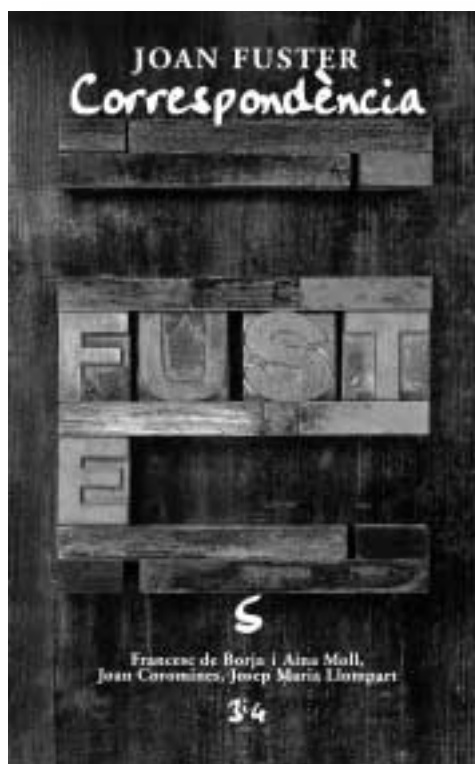
tés, o contra aquells moviments que no veuen bé el progrés científic o tecnològic, però que volen viure amb totes les comoditats que abasta la societat actual ja siga la llum elèctrica, Internet o sentir qualsevol concert de Bach tranquil·lament assegut al sofà de casa.

La seua obra, ja siga escrita o oral, ens indueix a reflexionar, a gaudir, a pensar-nos com a persones, i com a poble. Fou un pensador que no va acceptar fronteres en la seua curiositat. Sempre, però, partint de la realitat i de la raó amb una actitud compromesa i crítica. Tot i la diversitat de temes que tracta, centra l'atenció al voltant d'un gran bloc temàtic: l'home. La seua obra se'ns presenta com una visió universalista que reflexiona i ens fa reflexionar sobre els problemes de l'ésser humà, des dels aspectes més bàsics i quotidians fins a les crisis i inquietuds generals, definidores de la nostra època. Aquest llibre ens ha tornat a recordar aquell Fuster de conversa incansable i polemista, i aquelles jornades intenses en les quals sabies quan entraves en aquella casa al carrer de Sant Josep, 10 però mai no sabies quan n'eixies.

Josep Ballester

L'ofici de ser Joan Fuster

Les primeres publicacions en Raixa. Les sucoses anècdotes viscudes amb la censura espanyola. La ironia davant l'enfadosa burrera d'algun mediocre poeta que es creia genial. L'empipament per la censura de l'editor; que no vol provocar els subscriptors afectats de moral ursulina. L'ofici d'un assagista intel·ligent.

JOAN FUSTER, CORRESPONDÈNCIA V
FRANCESC DE BORJA MOLL I AINA MOLL, JOAN
COROMINES, JOSEP MARIA LLOMPART

ANTONI FURIÓ (ED.)
465 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

La Càtedra Joan Fuster (Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana), que aporta els experts curadors, la Universitat de València i l'editorial 3i4, que s'encarreguen de la publicació de la correspondència de Joan Fuster, continuen funcionant sense parar ni torbar-se. Fins ara han aparegut quatre volums de la sèrie: el primer amb Josep Carner, Marià Manent, Carles Ribba, Josep Pla, Salvador Espriu i Llorenç Villalonga; el segon, amb Bartrà, i altres noms de l'exili americà; el tercer, amb J. Ernest Martínez Ferrando; i el quart, amb Manuel Sanchis Guarner, Josep Giner i Germà Colom. I encara sembla que n'apareixeran un o dos més dedicats a les cartes amb Xavier Casp, el grup Torre i amb d'altres.

Heu-ne, doncs, ja ací el cinquè de la sèrie. Es tracta de l'epistolari provocat pel contacte entre Fuster i l'editorial Moll, format per cent vint-i-una cartes amb

Francesc de Borja Moll i Aina Moll, vint-i-quatre amb Josep M. Llompart i trenta-quatre amb Joan Coromines. El volum consta d'una presentació descriptiva del director de l'edició, el professor i historiador Antoni Furió, on valora la transcendència social i humana d'aquesta correspondència en el conjunt de l'obra fusteriana. La segueix una introducció feta pels curadors de l'edició on es contextualitza l'anècdota: origen, biografia i extracció social dels interlocutors, així com altres persones al·ludides; tipologia, cronologia i finalitat de la correspondència; comentari dels temes abordats; valoració de la transcendència i explicació dels criteris presos en aquesta edició.

Tot seguit hi ha un pròleg encomanat a Aina Moll que pretén donar resposta a l'origen, durada i acabament de la relació entre l'editorial dels Moll i Fuster, però que, en definitiva, es perd obligatòriament en un munt de batalletes i la *conflictitat* que comportà Fuster com a autor de l'editorial. A continuació venen les cent setanta-nou cartes, un apèndix amb tres textos de Fuster dedicats a Mossèn Alcover, Joan Coromines i Francesc de B Moll; i un útil índex onomàstic.

Caldria destacar la presentació acurada i elegant de l'edició de Satué i el tre-

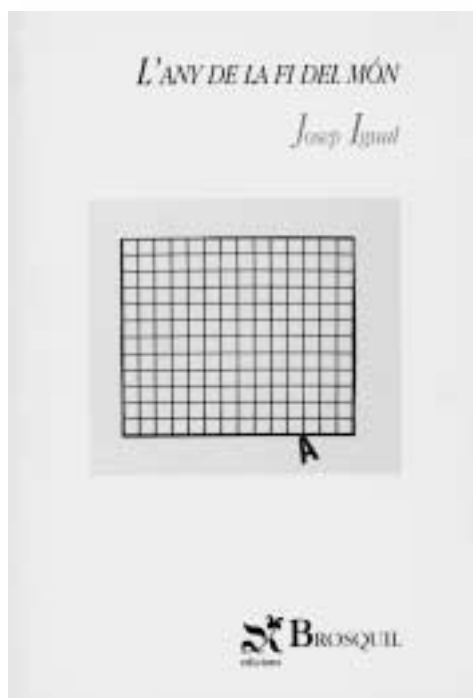
ball fet pels curadors quant a l'aspecte divulgatiu de l'edició: contextualització i referències de persones i fets al·ludits, de vegades massa exhaustius, fins i tot.

Per tot això, aquesta *Correspondència V* de Fuster és assequible a qualsevol. Ací coneixerà aspectes d'una època esgrogueïda del nostre país i podrà fruit d'una perspectiva inèdita de les persones i del món en què van viure: el gran Coromines, que recorria els països de llengua catalana recollint els noms dels llocs i de les coses, demanant la col·laboració de Fuster en la redacció de l'*Onomasticon Cataloniae*, sense aconseguir-ho. Els grans promotors d'una cultura que s'estén pels tres països, els Moll. La ironia còmplice del gestor cultural que era J.M. Llompart. Però sobretot, la personalitat cultural, erudita i humana de Fuster. La intel·ligència, l'humor i la sagacitat del més gran assagista valencià del segle XX en les lletres catalanes.

Francesc Collado

Un dietari digne

L'editorial Brosquil acaba de publicar el I Premi de Narrativa de la Vall d'Uixó, el dietari de l'autor de Benicarló Josep Igual, *L'any de la fi del món*. La col·lecció «Glossari» està dirigida per l'escriptor i columnista Joan Garí.

L'ANY DE LA FI DEL MÓN

JOSEP IGUAL

I PREMI DE NARRATIVA DE LA VALL D'UIXÓ 2001

COL·LECCIÓ «GLOSSARI», I

165 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2001

Els dietaris solen abocar al vertigen, sobretot als qui els *intenten*, sense arribar, però, a escriure'ls. El dietari –tots els dietaris– no deixen de ser confessions públiques més o menys atapeïdes de mentides amb algunes veritats maquillades. Cap lector desconeix d'avant mà aquest extrem que acaba per condicionar tot el procés. De qualsevol manera, el destinatari d'aquesta impudícia literària es deixarà seduir o enganyar plaentment si aquell qui escriu gaudeix d'un prestigi o d'unes vicissituds d'un cert nivell. La resta de dietaristes tal volta només arriben a interessar a algun insòlit investigador. Les dificultats no en són poques, doncs, i al País Valencià s'hi afegeixen les d'una cultura poc avessada a fer memòria ni que siga d'episodis triomfals o simples recomptes d'allò que fou. Per això no deixa de sobtar que un jove autor com Josep Igual, s'atrevesca –de Benicarló estant– a publicar un dietari. La gosadia s'apercep encara major si recordem les paraules de Manel Alonso en les quals assenyala que Igual «retrata» des de «la perifèria de la perifèria», més quan la sospita és que només des dels centres s'albiren els contorns llevat que hom tinga una vista com la d'un Fuster qualsevol. Com siga, Igual s'ha atrevit –vull pensar que de manera aterridorament conscient– a suportar

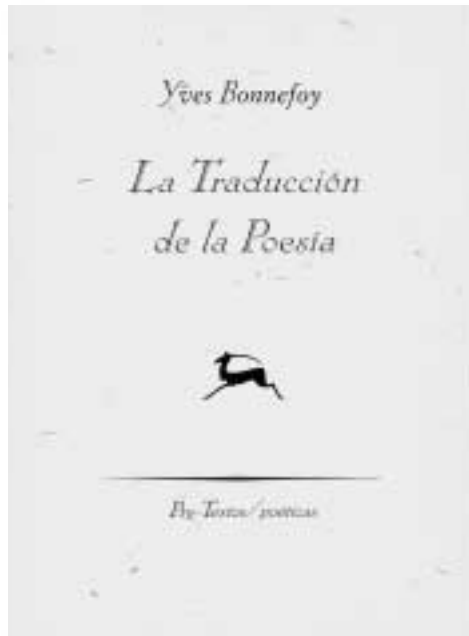
la càrrega d'un dietari. Una certa trajectòria literària gens desdenyable i, probablement, l'experiència heretada del seu ofici de periodista li deuen d'haver ajudat a superar les enormes dificultats inicials de la seua tasca. Al cap i a la fi, el dietari és una barreja complexa d'observació, coneixements, reflexió i tècnica. Cal dir, que l'escriptor de Benicarló se n'ha eixit amb una certa dignitat i *L'any de la fi del món* està ple de passatges evocadors i reflexions engrescadores. Deixant-se dur de la mà de Josep Pla o d'altres reconeguts dietaristes, Igual ha jugat sobre segur, evitant els excessos o la descoberta precisa d'un entorn i unes coneixences que potser li hagueren fet perdre clientela.

Dit això, s'ha d'assenyalar que el fet que el llibre aparega dins d'una col·lecció dirigida per Joan Garí és tota una garantia. Garí s'ha revelat els darrers anys com una de les veus més atractives del pensament i de les lletres a casa nostra, un autor amb autoritat i criteri. A més, l'escriptor i periodista de Benicarló resta avalat també per un projecte editorial, Brosquil, sòlid des dels seus inicis i del qual sentirem a parlar d'ací a no massa temps.

Francesc Viadel

Escriure, llegir, traduir

Aquest llibre és un recull de textos d'Yves Bonnefoy sobre els problemes que presenta la traducció de la poesia i, alhora, una reflexió sobre la poesia mateixa. Està integrat per dos treballs —«La comunidad de los traductores» i «La frase corta y la frase larga»— i tres entrevistes.

LA TRADUCCIÓN DE LA POESÍA

YVES BONNEFOY

TRADUCCIÓN I PRÒLEG D'ARTURO CARRERA

COL·LECCIÓ «POÈTICAS», 553

97 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2002

És obvi que és en el camp de la poesia on la problemàtica de la traducció es presenta d'una manera més aguda, més complicada i més desesperant per a qui ho intenta. El llibret d'Yves Bonnefoy és una lúcida i exigent reflexió sobre aquesta problemàtica. El valor de les consideracions que hi fa es troba, en principi, garantit pel fet que l'autor és un poeta important i també un traductor de poesia –de Yeats i de Shakespeare particularment. Això fa que aquesta obra no siga una mena de guia per als traductors en el sentit més professional o utilitari de la paraula. El que hi trobem és una intel·ligent i poètica meditació sobre l'apassionant qüestió que planteja traduir versos, perquè és en aquesta experiència que es revela l'essència de la poesia d'una manera més directa. «Creo –diu– que el problema de la traducción trasciende las reflexiones que los especialistas puedan hacer sobre los aspectos específicos de su tarea». I això per la raó –difícil– que «la traducción de la poesía es poesía en si misma». Aquest és el punt de mira central de la densa –i poètica– reflexió de l'autor. D'altra banda, hi ha el fet que traduir comporta transvasar el poema d'una llengua a una altra més o menys diferent, cosa que implica, a més, passar d'una cultura, amb els seus prejudicis i tot, a una altra, amb els seus. No és això una bona ocasió, es

pregunta Bonnefoy per criticar l'altre i autocriticar-se? Una confrontació que és, en el fons, una forma de qüestionar-se una manera d'estar en el món, que és el que tot autèntic poeta vol dir.

Una convicció recurrent en aquesta reflexió, és la crítica d'una concepció de la poesia que afirma que allò que té valor en literatura és allò que excedeix el sentit que l'autor volia formular, que «el texto del poema, del relato o del ensayo tiene significaciones infinitamente más numerosas que todas aquellas que su autor reconocería». El lector, cada lector, faria de la lectura la seua interpretació personal. Com la faria el crític, o el traductor. Bonnefoy està interessat més en el nivell profund del poema en què l'autor diu la seua relació amb el món, un nivell que constitueix la intuïció conscient, «que busca en el poeta desprenderse del cuestionamiento del yo». I afegeix: «Un pensamiento que a menudo será muy simple, en lo posible poco polémico». El que importa no és el *jo* que somia i fantasieja, sinó el *jo* profund que viu la seua experiència del món. No, doncs, l'anàlisi textual, sinó el pinyol que diu la música de les paraules. El traductor, doncs, ha d'esdevenir ell mateix poeta, inventar els seus procediments i recursos per reviuire la intuïció del poema original. Tornar-lo a *originar*.

Josep Iborra

Dietari i assaig

Les hores fecundes de Joan Garí és un dietari escrit entre 1997 i 2002. Va acompanyat de tres reculls d'aforismes que prolonguen i aprofundeixen les reflexions a partir de l'àmplia mostra de temes que presenta el dietari.

LES HORES FECUNDES

JOAN GARÍ

PREMI D'ASSAIG MANCOMUNITAT DE LA RIBERA ALTA

COL·LECCIÓ «TEXTURES», 7

318 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2001

Amb *Les hores fecundes* Joan Garí va guanyar el Premi d'Assaig Mancomunitat de la Ribera Alta del 2001. Aquest dietari, escrit entre 1997 i 2002, presenta la particularitat d'anar acompanyat de tres reculls d'aforismes que prolonguen i aprofundeixen els temes tractats en les entrades corresponents a cada any.

Les hores fecundes no és un dietari de caràcter íntim. La peripècia o les circumstàncies personals de l'autor només apareixen, si apareixen, per presentar l'àmplia mostra de motius que provoquen la seua reflexió: una lectura recent, una pel·lícula, el dia a dia que li ofereix un viatge per Txèquia i Eslovàquia, un fet de política internacional o local, una excursió pel Penyagolosa, uns papers trobats en una casa a punt de ser enderrocada, una passatgera entrevista en el tren... Ara, per a l'autor, el que hi compta sempre és l'enregistrament no tant del motiu com de la seua resposta moral, el resultat d'assajar la seua personalitat davant la diversitat de fets i temes que presenta al llarg del seu dietari. Aquest esforç d'escriptura obeeix, en paraules del mateix Garí, a una lluita contra el temps: «s'escriu contra el temps, o a causa de la ferida que aquest provoca». Escriure contra el temps, doncs, però no tant per fixar el record sinó com a disciplina per viure d'una manera més activa, més sensible i més reflexiva. Escriure pot evitar

que les hores —algunes, si més no— passen estèrilment, arrossegades per l'hàbit i la indiferència i, en canvi, les pot fer fecundes, prolongades en la reflexió moral que comporta l'escriptura.

Aquesta actitud de l'autor constitueix, de fet, el fil conductor del llibre i és el que li dóna unitat, encara que, com ell mateix reconeix, tot dietari ve a ser una mena de calaix de sastre, «una habitació dels trastos on a cada pas ens sorprén una cosa diferent». Els tres reculls d'aforismes que apareixen intercalats en el dietari també contribueixen a reforçar-ne la cohesió. Suposen un esforç per sintetitzar i aprofundir les reflexions que ofereixen les entrades del dietari *tout court*, però d'una manera més abstracta, prescindint de l'anècdota que ha provocat la reflexió. Finalment, hi ha una sèrie de constants temàtiques, com ara les que fan referència a les condicions de l'assaig: l'estil, la sinceritat, les idees i les conviccions, la intel·ligència, l'escriptura i la publicació de l'escriptura. O el diàleg que recorre tot el llibre amb els mestres de l'aforisme: La Rochefoucauld i Chamfort, Nietzsche i Cioran, Canetti, Goethe, Lichtenberg... Els aforismes dels altres són un motiu —més— per reprendre la reflexió, per matisar-la o per contrastar-la, per esmolar l'abast i el sentit dels propis aforismes.

Enric Iborra

Exploracions del jo

Aquest volum recull les ponències i comunicacions del primer Simposi de Literatura Autobiogràfica, organitzat pel Grup de Recerca de Literatura Contemporània, que va tenir lloc a la Universitat d'Alacant el 1999. Els textos, generalment dedicats a escriptors en llengua catalana, constitueixen, en conjunt, una interessant aportació a l'estudi del gènere autobiogràfic en el sentit ampli del terme.

LITERATURA AUTOBIOGRÀFICA: HISTÒRIA, MEMÒRIA
I CONSTRUCCIÓ DEL SUBJECTE

A.A.D.D.

ENRIC BALAGUER, JOAN BORJA, JOAQUIM ESPINÓS
I MARIA ÀNGELS FRANCÉS (ED.)

383 PÀGINES

DENES EDITORIAL, VALÈNCIA-ALACANT, 2001

La literatura del jo constitueix un conjunt de textos més o menys autobiogràfics, que poden manifestar-se de formes diverses, com ara les autobiografies en sentit més estricte, les memòries, els dietaris, els epistolaris, els llibres de viatges. Per extensió, però, inclou les obres literàries centrades en el jo, com a eix generalitzador. En aquest sentit, parlar de «literatura del jo», és, en línies generals, referir-se a la literatura moderna. És clar que aquesta presència del jo en la literatura es pot trobar, també, abans de la Modernitat. El referent clàssic és Sant Agustí amb les seues *Confessions*. Un altre, fonamental, que obre les portes de bat a bat, a aquest gènere, és Montaigne amb els seus *Assaigs*. A partir d'aquesta obra, la constitució i la construcció del jo és una tasca que es desenvolupa en una doble direcció alhora: filosòfica, per una banda, centrada en

el *cogito* de Descartes, –idealisme, vitalisme, psicoanàlisi, existencialisme– i literària, centrada, en el *cogito* poètic, irracionalista de Rousseau, des del subjectivisme dels romàntics fins al d'un Joyce, tot passant per Proust.

Els autors d'aquests treballs s'inclinen generalment per la literatura autobiogràfica *strictu sensu*. Altres examinen els trets autobiogràfics de l'obra de l'escriptor triat. Tots, però, són conscients de l'elasticitat i l'ambigüitat de l'expressió «literatura del jo». No debades s'ha parlat, de vegades, de l'obra de ficció com d'una mena d'autobiografia disfressada del seu autor. I a l'inrevés, s'ha vist, sovint, en les autobiografies una important dosi de ficció.

Aquest volum se situa en el nou espai que va obrir, especialment, Philippe Lejeune amb la seua obra *El pacte autobiogràfic* (1975). Amb ella encetava una línia d'investigació que tenia per objecte el jo de la literatura que s'hi ancorava, d'una manera directa i explícita: l'autobiografia. Des d'aleshores, s'ha multiplicat l'atenció dels estudiosos en aquest tipus de literatura en què d'una manera o altra hi ha una identificació entre autor, narrador i personatge, amb una identitat nominal. De vegades no és així com passa amb les *Falses Memòries de Salvador Orlan*, de Llorenç Vil-

lalonga, objecte d'un d'aquests treballs. El plantejament de Lejeune, presenta, en la pràctica, diferents realitzacions, com es pot comprovar en una gran part de la interessant secció del llibre, «Estratègies d'escriptura i identitat» (X. Pla, R. David, A. Mondria, A. Bernal, F. Bartrina, R. Mataix, M. Torras, J.A. Rios).

Interessants, també, les altres seccions d'aquesta «Literatura autobiogràfica i exili» (E. Bou, M. Garcia, M. Noguer i C. Guzman, C. Cortés i D. Serrano), «Escriptura i memòria» (Ll. Soldevila, J. Borja, J. Espinós, F. Barberà), «Diaris i dietaris» (E. Balaguer, A. Martí, A. Mohino, J. Martínea), «Literatura de viatges» (J.M. Ribera, A. Mestre) i «Autobiografia i poetes» (H. Alonso, A. Prats, S. Vilaplana, A. Esteve).

En conjunt, una valuosa aproximació, des del punt de mira autobiogràfic, d'autors com Josep Pla i Sánchez-Cutillas, Benguerel i Bryce Echenique, Gabriel Miró i Ferran Torrent, J.M. de Sagarra i Martí i Pol, els «còmics» espanyols autors de memòries (F. Fernán Gómez, etc.) i Espriu...

Josep Iborra

Per anar fent boca

Amb aquest segon volum, 3i4 completa la sèrie d'articles de Josep M. de Sagarra que, en el seu dia, sortiren publicats a la secció «L'aperitiu», dins la revista *Mirador* i que demostren el tarannà polifacètic, cosmopolita i observador del seu autor.

PROSA 4 (2A PART). L'APERITIU

JOSEP M. DE SAGARRA

OBRA COMPLETA, VOLUM 10

391 PÀGINES

EDICIONS TRES I QUATRE, VALÈNCIA 2001

La publicació d'unes obres completes afegeix, en la nostra opinió, un aire de solemnitat i de canonització a les novel·les, contes, peces teatrals o articles periodístics que ha escrit un autor al llarg de tota la seua trajectòria i, que s'apleguen en aquells volums uniformes. Sovint, però, el lector més *amateur* queda decebut, perquè darrere d'aquesta pretesa constatació de qualitat, que representa tenir entre mans les obres completes d'un autor, no queda res més que la importància documental i pràctica que aquell llibre pot tenir per a un estudiós de l'autor en qüestió o de la seua època. Josep M. de Sagarra, però, és un dels casos contraris. La prova d'això, la tenim en les diferents edicions, alguna de molt recent, que s'han anat fent dels articles que Sagarra va escriure per al setmanari *Mirador*, i que són, precisament, els que avui ens ocupen. Amb el títol «L'aperitiu», Sagarra dona nom a la col·laboració periodística

que va mantenir amb l'esmentada revista durant la primera meitat dels anys trenta. Sota aquest títol, l'autor ens ofereix un tast variat, lleuger i significatiu de la Barcelona de l'època, a través dels ulls de l'home de casa bona que observa amb una no gens dissimulada malenconia els canvis del moment, que es passeja descaradament per moltes ciutats espanyoles i europees i que demostra una certa reticència al fet que les dones puguin votar. Val a dir, però, que tampoc aprova la imatge de la dona convertida en *Miss*, ni d'aquelles que «es preocupen més d'amagrir-se que de saber fer un bon guisat». Sagarra denuncia també que en nom de la modernitat es perda el perfil tradicional de la Costa Brava o de la mateixa Barcelona, que els cotxes de cavalls deixen de circular o que la bona taula siga substituïda pel menjar en sèrie. Temes del tot actuals, sens dubte.

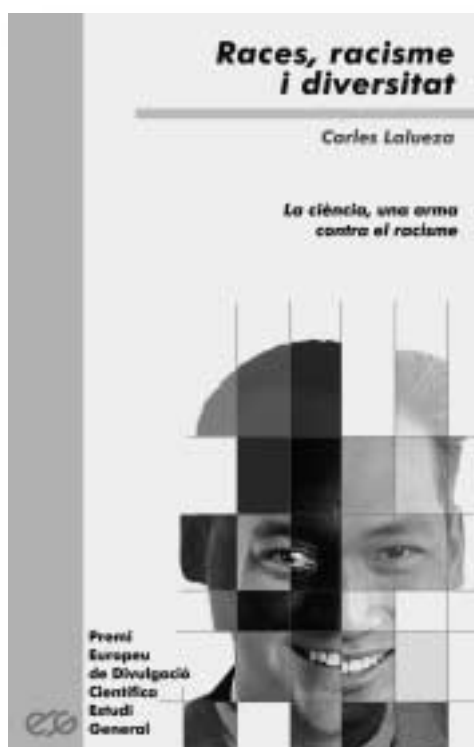
Un cert aire costumista se'ns fa present en les peces d'aquesta secció periodística, construïda amb un estil acurat, elegant, farcit de comparacions i metàfores, i amb alguns tocs d'humor molt ben trobats. L'autor trau a escena una llarga llista d'artistes, entre poetes, pintors o escultors com Carles Riba, Jaume Bofill i Mates, Josep Llimona o Rafael Llimona. Això només pel que fa als

personatges més propers, ja que Sagarra no s'està d'apropar al lector comú noms de ressonància europea, amb la voluntat explícita de dotar d'una certa consistència «l'hortet dessoladíssim», referint-se al bagatge cultural, de milers de ciutadans («Sobre el violí d'Ingres»). Sagarra, a més, no pot dissimular que ell és un home de teatre i, com a tal, es mira amb desconfiança el setè art, que cada dia té més importància dins del panorama cultural ciutadà. No debades l'autor dedica uns quants «aperitius» a aquest cinema amb sabor americà que es projecta a la Barcelona de l'època. Continguts diversos, temes perfectament actuals amb opinions *antigues* o discutibles i un estil impecable fan que la lectura d'aquest «aperitiu» ens deixi un bon sabor de boca.

Isabel-Clara Moll

Repensant la ciència i el racisme

El llibre analitza, primerament, els postulats racistes sorgits de la ciència al llarg de la història, per mostrar, després, com finalment la ciència esdevé una arma contra el racisme. Amb llenguatge senzill, critica el concepte de raça i la idea d'objectivitat.

RACES, RACISME I DIVERSITAT

CARLES LALUEZA

PREMI EUROPEU DE DIVULGACIÓ CIENTÍFICA
ESTUDI GENERAL

COL·LECCIÓ «SENSE FRONTERES», 11

174 PÀGINES

EDICIONS BROMERA. ALZIRA, 2002

Al llarg dels últims dos segles, la ciència ha tractat de dividir la humanitat en diferents entitats biològiques anomenades races. Aquestes races foren ordenades de forma jeràrquica, la qual cosa va donar pas al racisme, protagonista d'alguns dels episodis més foscos de la nostra història. Amb la complicitat de científics i científiques, els plantejaments racistes pogueren adquirir una difusió i una força sense precedents. Ara, amb aquest llibre, la ciència haurà de servir per combatre el monstre que un dia creà.

Carles Lalueza fa, d'aquesta obra, un recorregut a través dels diferents plantejaments racistes que ha patit la nostra espècie; des d'aquells primers sorgits de la tan lloada Il·lustració, fins les noves tesis del racisme científic. En aquest recorregut, l'autor posa un especial èmfasi en una sèrie d'episodis històrics, destacables per la proliferació de plantejaments racistes que s'hi

donaren. Així, entra a valorar les teories que relacionaven la grandària del cervell amb la intel·ligència durant el segle XIX, analitza els orígens intel·lectuals del nazisme i mostra, entre d'altres, la polèmica sorgida al voltant dels tests d'intel·ligència, apareguts al començament del segle XX.

Al llarg d'aquests episodis hom veu qüestionada la teòrica objectivitat de la ciència. En mostrar la rellevància que els postulats racistes tenien en la ciència fins el final de la Segona Guerra Mundial –malgrat la incongruència d'aquests– resta clara la relació entre ciència i motivacions polítiques. Així, per exemple, el llibre ens mostra, d'una banda, com aquesta pretesa objectivitat ha estat emprada per reforçar plantejaments tan polítics com el nazisme i, d'altra banda, com els científics, excusant-se en el caràcter objectiu i neutral dels seus treballs, han sortit impunes d'episodis tan dramàtics com els protagonitzats pels científics nazis en els camps d'extermini.

En aquest llibre, a més, l'autor realitza un esforç important per desmuntar el concepte de raça que, tot i haver estat durament qüestionat per la ciència actual, encara gaudeix d'una gran acceptació popular. Així, amb diversos arguments, com, per exemple,

l'evidència d'una manca de límits definits entre diferents grups humans, arriba a la conclusió que no és de races d'allò que hem de parlar, sinó de «clines» (gradacions dels caràcters en la seua extensió geogràfica).

Per últim, l'autor explica el Projecte de la Diversitat Genètica del Genoma Humà i perfila els nous perills que podrien derivar-se d'alguns posicionaments científics actuals si no aprenem la lliçó que la història de la ciència ens ha donat.

És aquest, en definitiva, un llibre ben escrit, i d'una importància cabdal per fer front als nous reptes socials que ens planteja la ciència actual.

Ximo Guillem

Carlos Esplá, una figura recuperada

La Universitat d'Alacant recupera la memòria històrica de Carlos Esplá, que protagonitzà una part gens menyspreable de la política espanyola, des de les primeries del segle XX fins 1939, i encara després com a actiu agent de l'exili republicà a Amèrica.

SUEÑO Y PESADILLA DEL REPUBLICANISMO ESPAÑOL.
CARLOS ESPLÁ: UNA BIOGRAFÍA

PEDRO LUIS ANGOSTO VÉLEZ, ED.

429 PÁGINES

BIBLIOTECA NUEVA, UNIVERSITAT D'ALACANT I
ASOCIACIÓN MANUEL AZANA, MADRID-ALACANT, 2001

Molts dels protagonistes del primer terç del segle xx que hagueren de fugir després de la derrota republicana de 1939 patiren un doble exili, per una banda la pròpia absència física del país i, d'altra, el silenci i el buit que durant llargues dècades ha caigut sobre els derrotats –polítics, intel·lectuals, científics, o simples obrers i camperols– que feren possible el període de la Segona República. Un d'aquests personatges, injustament oblidats, ha estat Carlos Esplá (Alacant, 1895- Mèxic, 1971).

Destacat periodista i polític, els seus inicis públics coincideixen amb el trasbals del 1898 i l'auge del republicanisme. En ser exiliat d'Alacant, s'establí a València entre 1916 i 1923, on va desenvolupar una intensa tasca en el camp de la premsa, especialment al diari *El Pueblo* de Blasco Ibáñez. Amb l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera hagué de tornar a exiliar-se a França entre 1923 i 1930, tot desenvolupant la seua professió periodística alhora que una constant tasca conspiratòria contra el règim totalitari espanyol. El 1930 ja era a Espanya, on l'any 1931 fou el primer Governador Civil d'Alacant de la Segona República. Un polític republicà de gran capacitat organitzativa i elevada popularitat, que, compromès vitalment amb els seus ideals, arribà a ocupar posteriorment càrrecs

d'elevada responsabilitat com el de diputat, Governador Civil de Barcelona –lloc d'enorme responsabilitat on succeí Lluís Companys– o ministre de Propaganda i Sotsecretari d'Estat durant l'etapa bèl·lica, sempre com a home de confiança de Manuel Azaña. Després de la derrota, Esplá va constituir un dels puntals de l'assistència als exiliats des del primer moment, tant a Europa com posteriorment des d'Amèrica –principalment des de Mèxic– on va intervindre donant suport i acollida a tots els qui havien hagut d'abandonar Espanya. Aquesta darrera faceta proporciona una extensa i detallada visió de l'exili republicà, amb nombroses dades que arredoneixen la visió sobre aquest fenomen històric fins ara conegut desigualment. Aquest estudi exhaustiu i rigorós, meritori com pocs estudis de la recent història, és ofert pel professor de la Universitat d'Alacant Pedro Luis Angosto Vélez, a partir de l'accés, fins ara inèdit, de l'arxiu personal d'Esplá (consultable des d'ara via Internet a <http://www.cervantesvirtual.com/portal/ACE/>) conservat a Mèxic, juntament amb una metòdica recerca en els arxius d'entitats i organismes que podien oferir llum sobre una figura de primera línia injustament oblidada que jugà un paper cabdal en la primera meitat del segle xx.

Alexandre Navarro

Recuperem l'intel·lectual compromés

L'editorial Afers recull en aquest volum una sèrie d'articles i de conferències d'aquest professor d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona sobre dos eixos temàtics que obsessionen l'autor: el nacionalisme català i l'ús que se'n fa de la història.

TESTIMONI PÚBLIC

AGUSTÍ COLOMINES I COMPANYS

COL·LECCIÓ «ELS LLIBRES DEL CONTEMPORANI», 11

283 PÀGINES

EDITORIAL AFERS, CATARROJA-BARCELONA-PALMA. 2001

Ahores d'ara hi ha un cert consens entre els estudiosos del tema (Berlin, Greenfield, Kymlicka, Hroch, etc.) en afirmar que el nacionalisme explica la modernitat. Per això s'agraeix que Afers dedique una col·lecció a aquest fenomen o publiqui les reflexions d'autors com Colomines, centrades sobretot en el cas català. Agustí Colomines és un intel·lectual atípic en les nostres latituds: compromès amb Catalunya i amb el rigor històric neda contracorrent en un país sense idees pròpies on la majoria dels intel·lectuals hi viuen a sou d'un *estatus quo* que es vol inamovable. I no només això, sinó que intenta recuperar la figura de l'intel·lectual com a motor de canvi social i orientador de la política, és a dir, apunta la direcció que caldria prendre per recuperar nacionalment un país institucionalment auto-complaent i mancat d'iniciatives.

El discurs nacionalista de l'historiador Colomines s'encara amb vistes a tota una sèrie de reptes que tenim pendants. De fet, el llibre de Colomines no és altra cosa que una radiografia –sense complexos– del nacionalisme català pràcticament des dels seus inicis fins a l'actualitat. Això no seria res d'estrany si no fos que Colomines es *mulla* i esmola bé la seua ploma: l'autor no dubta en denunciar la manca d'empenta de CiU –autocomplaent en una autonomia inservible– o els intents distorsionadors

d'entitats a sou de l'espanyolisme com Foro Babel o la CCC de Vidal Quadras. Cap on ha d'anar el nacionalisme català? Colomines ho té prou clar: en primer lloc cal una política d'idees i no només de gestió (què fa CiU respecte a la immigració, l'educació, la identitat, etc.?) i, en segon lloc, la societat civil té un paper fonamental que jugar en el retorn de la confiança i l'empenta en el moviment de reivindicació nacional, cosa que ja està deixant-se veure al País Valencià o a les Illes Balears.

Però no és només el nacionalisme allò que preocupa l'autor. També ho és l'ús –el mal ús– que se'n fa de la història. Colomines no se n'està de mostrar la seua indignació davant les manipulacions i revisions interessades que se'n fa de la història: el conflicte recent amb els llibres de text d'història o la revisió descriminalitzadora del franquisme o de la imposició de l'espanyol, per exemple, el treuen de polleguera, com a qualsevol amb dos dits de front.

Aquest recull d'articles i de conferències és el fruit d'un incansable observador de la política catalana i un agosarat opinador sense pèls a la llengua, que té un estil fresc i comprenedor per als profans en temes nacionals o històrics. I que, a més a més, insta a la reflexió serena sobre els esdeveniments de la política quotidiana.

Marc Candela

La necessària memòria històrica

La història valenciana recent compta amb dos nous llibres d'Edicions la Xara. Es tracta de dos treballs de síntesi i divulgació universitària sobre un període difícil d'estudiar, ja que no sempre es pot accedir a les fonts i ens manca la necessària perspectiva històrica.

VALENCIANS SOTA EL FRANQUISME

ANTONIO CALZADO ALDARIZ
I RICARD CAMIL TORRES FABRA

COL·LECCIÓ «UNIVERSITÀRIA», 1

155 PÀGINES

EDICIONS LA XARA, SIMAT DE LA VALLDIGNA, 2002

La transició democràtica al País Valencià

José Miguel Santacreu Soler
Mariano García Andreu

LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA AL PAÍS VALENCIÀ

JOSÉ MIGUEL SANTACREU SOLER
I MARIANO GARCÍA ANDREU

COL·LECCIÓ «UNIVERSITÀRIA», 2

158 PÀGINES

EDICIONS LA XARA, SIMAT DE LA VALLDIGNA, 2002

En el primer dels llibres, *Valencians sota el franquisme*, Antonio Calzado i Ricard Camil Torres fan un repàs de l'estat dels treballs d'investigació sobre aquest període històric, constatant les importants llacunes historiogràfiques que existeixen a nivell temàtic i territorial valencià. En aquest aspecte, cal destacar l'aportació bibliogràfica que fan els autors.

En el llibre es descriuen els primers anys del règim franquista, amb la repressió, l'autarquia i l'estraperlo, on va jugar un important paper el comerç de la taronja; la difícil o escassa oposició al règim durant els anys quaranta i cinquanta; el creixement econòmic valencià a partir dels anys seixanta, un tema ben estudiat i conegut pels historiadors de l'economia valenciana; i la crisi del règim a partir dels anys setanta.

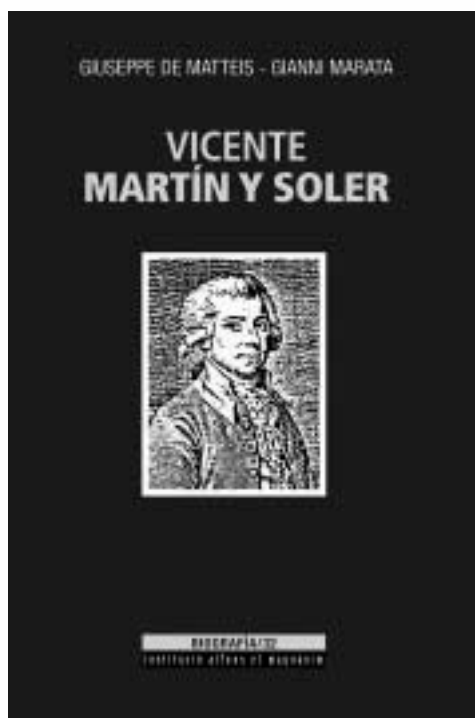
És interessant l'estudi que fan els autors de la vida quotidiana i la cultura sota el franquisme, on analitzen des de la literatura fins el cinema, la cançó o les festes populars. Segons els autors «el franquisme suposà un veritable silenci extens», però la cultura va continuar endavant, si be readaptant-se a les noves circumstàncies. En darrer lloc analitzen la descomposició del règim, que no va sobreviure al seu fundador.

El segon llibre, *La transició democràtica al País Valencià*, és una continuació de l'anterior. Això explica que el tractament d'alguns temes es repetesca, com el cas de les transformacions econòmiques valencianes a partir dels anys seixanta, ja que és difícil entendre la transició democràtica sense saber el que havia ocorregut abans. El fet d'estudiar una història tan recent explica també que la metodologia de treball es fonamente en la premsa i les diferents publicacions i estudis, ja que l'accés a les fons documentals no és possible per qüestions legals. Bàsicament el llibre s'articula al voltant dels diferents referèndums i eleccions que es donaren entre 1976 i 1983. En primer lloc s'estudien els primers anys de la transició, des de la creació de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià el 1976 fins l'aprovació de la Constitució de 1978. Un aspecte en què incideixen és el de la creació del primer Consell preautonòmic del País Valencià en 1978. Posteriorment, després d'estudiar els canvis demogràfics i econòmics valencians dels anys seixanta i setanta, analitzen les primeres eleccions constitucionals de 1979 i la publicació de l'Estatut d'Autonomia el 1982, tot fent esment de la Batalla de València i el colp militar de 1981.

Francesc Torres

La recuperació de Martín i Soler, músic valencià del segle XVIII

Vicente Martín i Soler fou conegut arreu d'Europa amb el sobrenom de Martini lo Spagnuolo, i les seues òperes serioses i còmiques van rebre l'aplaudiment del públic a les diverses ciutats per on van passar:

VICENTE MARTÍN Y SOLER

GIUSEPPE DE MATTEIS I GIANNI MARATA

COL·LECCIÓ «BIOGRAFIA», 32

330 PÀGINES

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALÈNCIA, 2002

El desembre del 2001, la revista *El Temps* va publicar un article del periodista Mario Reyes sobre Vicente Martín i Soler. Dins d'aquest article, que fou finalista del premi de periodisme Ramon Barnils, Reyes contava una anècdota curiosa i fins i tot colpidora: «l'agència de viatges de Sant Petersburg Argot, quan fa publicitat en internet, en els viatges que ofereix a aquesta ciutat diu: 'No oblidem el gran paper que protagonitzà en la vida cultural de la nostra ciutat (...) el músic valencià Vicent Martín i Soler'». Per si algú li sembla poc aquesta dada, n'afegirem una altra: Mozart inclogué una melodia de l'òpera d'aquest valencià universal dins el drama musical *Don Giovanni*. I malgrat tot, malgrat l'excel·lència del nostre artista, el seu nom només apareix –se cita– en algun dels llibres que els alumnes valencians de secundària empren a la classe de música. Qui és aquest personatge tan conegut als ambients europeus i a qui tot just ara comencem a fer-li justícia?

La beca que concedí la Institució Alfons el Magnànim al musicòleg Giuseppe de Matteis ha tingut com a resultat la biografia 32 de les que publica l'entitat citada. Vicente Martín i Soler fou conegut arreu d'Europa amb el sobrenom de Martini lo Spagnuolo, i les seues òperes serioses i còmiques van rebre l'aplaudiment del públic a les diverses ciutats per on van passar. La biografia d'aquest home és plena de viatges, i aquest és l'esquema seguit pels autors de la història.

Coneixem, primer, el període italià (1777-1785): Vicente arriba a Nàpols amb 23 anys, i al cap de poc ja és considerat un músic veritablement teatral, seguidor dels cànons que marcava Goldoni en matèria escènica i compositor d'un tipus de música que, alhora que lloava el gust italià, bevia molt de les fonts folclòriques catalanes i valencianes, tal i com ha publicat Roger Alier a la revista «Scherzo». A Venècia, la destinació següent, estrenà dues òperes bufes i continuà sent considerat un dels grans autors de l'època, tot i que personalment, tal i com s'encarreguen de recalcar els italians de Matteis i Marata, era potser massa vividor i mal administrador de l'èxit econòmic que tot plegat li reportava. Els èxits italians acaben a Parma, tot i que les seues

obres van ser representades durant dècades als grans teatres d'òpera d'aquell país. A la segona part del volum, que titulen «Viena, Londres i Sant Petersburg (1786-1806)», coneixem amb detall els avatars de la composició i l'estrena de l'òpera més coneguda i representada de Martín i Soler: una cosa rara que és, precisament, la que empra Mozart dins la composició citada. No només és detallista en aquest aspecte, sinó que la biografia de Martín i Soler dedica molts esforços al treball rigorós i ens ofereix una mostra de documents gràfics de l'època, per tal de donar-nos una visió acurada d'allò que envoltà la vida del músic. Només li sobren, a la biografia, les xafarderies excessives sobre alguns sobirans de l'època i un cert gust carrincló que fa incidir els autors italians en aspectes superflus o massa subjectius («nos parece verlos mientras charlan paseando por las orillas del Támesis...»)

Maite Insa